

Міністерство освіти і науки України
Національний аерокосмічний університет ім. М. Є. Жуковського
«Харківський авіаційний інститут»

Кафедра міцності літальних апаратів (№ 102)

ЗАТВЕРДЖУЮ

Голова НМК № 1

 Сергій НИЖНИК

«   »   2023 р.

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Міцність літальних апаратів

(назва навчальної дисципліни)

Галузь знань: 13 Механічна інженерія
(шифр і найменування галузі знань)

Спеціальність: 134 Авіаційна та ракетно-космічна техніка
(код і найменування спеціальності)

Освітня програма: Проектування, виробництво та сертифікація авіаційної
техніки
(найменування освітньої програми)

Проектування та виробництво композитних конструкцій
(найменування освітньої програми)

Форма навчання: денна

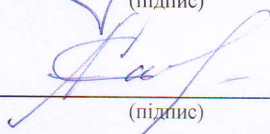
Рівень вищої освіти: перший (бакалаврський)

Харків 2023 рік

Розробник: Фомичов П.О., професор, д.т.н.
(прізвище та ініціали, посада, науковий ступінь і вчене звання)

_____
(підпис)

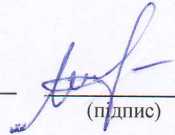
Кирп'ікін А.О., доцент, к.т.н.
(прізвище та ініціали, посада, науковий ступінь і вчене звання)

_____
(підпис)

Робочу програму розглянуто на засіданні кафедри міцності літальних апаратів
(назва кафедри)

Протокол № 1 від « 23 » серпня 2023 р.

Завідувач кафедри д. т. н., професор
(науковий ступінь та вчене звання)

_____
(підпис)

В.Ю.Мірошніков
(ініціали та прізвище)

1. Опис навчальної дисципліни

Найменування показника	Галузь знань, спеціальність, освітня програма, рівень вищої освіти	Характеристика навчальної дисципліни (денна форма навчання)
Кількість кредитів – 4 +2 (КП) = 6	<p style="text-align: center;">Галузь знань 13 Механічна інженерія (шифр і найменування)</p> <p style="text-align: center;">Спеціальність 134 Авіаційна та ракетно - космічна техніка (код і найменування)</p> <p style="text-align: center;">Освітня програма <u>Проектування, виробництво та сертифікація авіаційної техніки</u> (найменування)</p> <p style="text-align: center;">Освітня програма <u>Проектування та виробництво композитних конструкцій</u> (найменування)</p> <p style="text-align: center;">Рівень вищої освіти: перший (бакалаврський)</p>	Обов'язкова
Кількість модулів – 1		Навчальний рік
Кількість змістовних модулів – 3		2023/2024
Індивідуальна робота (курсний проект) – 60		Семестр
Загальна кількість годин – 180		7-й
		Лекції*
		32
		Практичні, семінарські*
		32
		Лабораторні*
	16	
	Самостійна робота	
	100	
	Вид контролю	
	Іспит/залік	
Кількість тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних – 5 самостійної роботи студента – 6,25		

Співвідношення кількості годин аудиторних занять до самостійної роботи становить: 48/100.

* Аудиторне навантаження може бути зменшене або збільшене на одну годину залежно від розкладу занять.

2. Мета та завдання навчальної дисципліни

Об'єкт вивчення

Об'єкт вивчення – міцність силової конструкції літального апарату у розрахункових випадках навантаження, що виникають в умовах експлуатації.

Предмет вивчення

Предметом вивчення є методи розрахунків міцності та ресурсу силових конструкцій літальних апаратів, а також експериментальні методи досліджень міцності та ресурсу.

Мета навчання

МЕТОЮ курсу є підготовка спеціалістів до вирішення інженерних задач по забезпеченню необхідного рівня льотної придатності, міцності і довговічності, що виникають на стадіях проектування, виробництва і експлуатації повітряних суден.

ЗАДАЧІ курсу полягають у вивченні студентами вимог Норм льотної придатності, методів визначення узгодженості регламентованим вимогам, методів розрахунків навантажень у польоті та при приземленні, особливостей розрахунків напружено-деформованого стану авіаконструкцій різних силових схем при експлуатаційних та розрахункових навантаженнях, критеріїв міцності і довговічності.

ВИВЧЕННЯ даної дисципліни передбачає, що студенти вже володіють необхідними знаннями і вміннями з вищої математики, фізики, опору матеріалів, теоретичної і будівельної механіки, аеродинаміки і конструкції літаків.

Компетентності, які набуваються: Здатність спілкуватися державною мовою як усно, так і письмово. Навички використання інформаційних технологій; Здатність приймати обґрунтовані рішення, вчитися і оволодівати сучасними знаннями. Здатність приймати обґрунтовані рішення. Здатність призначати оптимальні матеріали для елементів конструкції авіаційної та ракетно-космічної техніки. Здатність здійснювати розрахунки елементів авіаційної та ракетно-космічної техніки на міцність. Здатність проектувати та здійснювати випробування елементів авіаційної та ракетно-космічної техніки, її обладнання, систем та підсистем.

Очікувані результати навчання: Здатність до математичного та логічного мислення, знання основних понять, ідей і методів фундаментальних наук та вміння їх використовувати під час розв'язання конкретних завдань. Пояснювати свої рішення і підґрунтя їх прийняття фахівцям і нефахівцям в ясній і однозначній формі.

Пререквізити – в даній дисципліні продовжується вивчення міцності конструкцій, матеріалознавства та аеродинаміки.

Кореквізити – використовуються при написанні дипломного проекту.

В результаті засвоєння курсу “Міцність літальних апаратів” студент повинен знати:

- системи Норм льотної придатності повітряних суден (ПС), що прийняті в світовій практиці (FAR, CS);
- розрахункові випадки навантаження, що регламентовані Нормами льотної придатності ПС;
- зовнішні навантаження на ПС і методи їх розрахунків;
- методи розрахунків повітряних і масових навантажень на агрегати літака та вертольоту в експлуатації;
- критерії міцності елементів конструкцій;
- методи розрахунків напружено-деформованого стану і визначення міцності конструкції при розрахункових діях згідно з різними розрахунковими випадками;
- види випробувань міцності авіаційних конструкцій.

повинен вміти:

- виконувати розрахунки перевантажень при маневрі і польоті літака у турбулентному повітрі;
- виконувати розрахунки навантажень на основні агрегати ПС;
- виконувати проектувальний і перевірочний розрахунки крила і оперення літака;
- визначати жорсткісні характеристики конструкції;
- визначати міцність типових елементів авіаційних конструкцій;
- проводити обробку результатів тензометрії елементів конструкцій;
- використовувати спеціальну літературу по забезпеченню вимог міцності.

повинен мати уявлення:

- про застосування методу скінчених елементів для моделювання силової конструкції;
- про методи розрахунків міцності і довговічності конструкції у зонах конструктивної нерегулярності;
- про методи розрахунків критичних швидкостей флатеру, дивергенції, реверсу рульових поверхонь;

3. Програма навчальної дисципліни

Модуль 1. Розрахунки навантажень на повітряне судно у польоті.

Змістовий модуль 1. Перевантаження маневрові та при польоті в неспокійному повітрі.

Тема 1. Вступна лекція. Ціль та задачі курсу. Історична довідка про розвиток конструктивно-силових схем ПС і науки про міцність ПС. Шляхи досліджень міцності.

Тема 2. Теоретичний метод досліджень міцності. Функціональна система «Розрахунки міцності». Класифікація дій на конструкцію. Коефіцієнт перевантажень. Швидкісна та зв'язана системи координат.

Тема 3. Залежність маневрового перевантаження в ц.т. ПС від параметрів траєкторії при польоті у вертикальній і горизонтальній площинах. Розрахунки перевантаження у довільній точці ПС. Вимірювання перевантажень у польоті.

Тема 4. Перевантаження при польоті в неспокійному повітрі. Регламентовані в Норммах FAR та CS швидкості повітряних поривів. Максимальні перевантаження при горизонтальних і вертикальних поривах.

Тема 5. Зміна перевантажень у часі при дії прямокутного, трапецієвидного і косинусового поривів. Коефіцієнт ослаблення пориву. Зіставлення Норм.

Тема 6. Норми льотної придатності. Системи FAR, CS. Структура Норм, класифікація. Таблиця узгодження. Доказова документація.

Тема 7. Вимоги міцності конструкції, розділ С. Навантаження ПС і його агрегатів. Огинаюча граничних польотних умов $V - n$. Максимальні маневрові перевантаження та розрахункові швидкості польоту.

Тема 8. Навантаження, діючі на крило ПС, основні розрахункові випадки навантажування крила. Розподіл повітряних та масових навантажень по размаху крила великого подовження.

Тема 9. Побудова епюр перерізних сил та моментів по размаху крила. Перевірка вірності побудови епюр. Визначення точки прикладання рівнодіючої в перерізі крила.

Змістовий модуль 2. Критерії міцності авіаційних конструкцій.

Тема 10. Критерії міцності елементів конструкції при розтягуванні та стиску. Діаграми деформування матеріалу. Критичні напруження загальної втрати стійкості.

Тема 11. Критичні напруження місцевої втрати стійкості елементів конструкції. Деформування рівномірно стислої плоскої панелі. Поняття про приєднану обшивку. Деформування рівномірно стислої циліндричної панелі з різних матеріалів. Розрахунки шагу клепок у стислій панелі. Сумісна дія стиску та зсуву.

Тема 12. Критичні напруження місцевої втрати стійкості трубчастих елементів конструкції шасі літака та вертольоту. Стан пластичного шарніру. Критерії міцності при теплових діях. Діаграми повзучості матеріалів.

Тема 13. Проектувальний розрахунок перерізу крила великого подовження. Спрощена модель крила. Розподіл згинаючих моментів і перерізних сил між лонжеронами крила.

Тема 14. Розрахунки геометричних параметрів перетину крила та фюзеляжу. Вибір товщини обшивки и шагу стрингерів, площ стрингерів та лонжеронів, товщин стінок лонжеронів.

Тема 15. Перевірочний розрахунок перерізу крила великого подовження на нормальні напруження. Метод редукційних коефіцієнтів.

Тема 16. Перевірочний розрахунок перерізу крила великого подовження на домінуючі напруження. Метод січного модулю. Діагональне розтягнуте поле. Висновок про міцність перерізу крила.

4. Структура навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин											
	Денна форма						заочна форма					
	усього	У тому числі					8	9	10	11	12	13
л		п	лаб	інд	с.р.							
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Модуль 1												
Змістовий модуль 1. Перевантаження маневрові та при польоті в неспокійному повітрі.												
Тема 1. Вступ до дисципліни «Міцність л.а.»	4	2	1	1								
Тема 2. Теоретичний метод досліджень	4	2	1	1								
Тема 3. Маневрове перевантаження	8	2	1	1		4						
Тема 4. Перевантаження в неспокійному повітрі.	10	2	1	1		6						
Тема 5. Зміна перевантажень у часі	10	2	1	1		6						
Тема 6. Норми льотної придатності.	6	2	1	1		2						
Тема 7. Вимоги міцності конструкції	6	2	1	1		2						
Тема 8. Навантаження, діючі на крило	10	2	1	1		6						
Тема 9. Побудова епюр сил та моментів	12	2	1	1		8						
Разом зі змістовим модулем 1	70	18	9	9		34						
Змістовий модуль 2. Критерії міцності авіаційних конструкцій.												
Тема 10. Критерії міцності елементів	4	2	1	1								
Тема 11. Критичні напруження	6	2	1	1		2						
Тема 12. Критичні напруження трубчастих елементів	8	2	1	1		4						
Тема 13. Проектувальний розрахунок	7	2	1	1		3						
Тема 14. Розрахунки геометричних параметрів	7	2	1	1		3						

Тема 15. Перевірочний розрахунок на нормальні напруження.	9	2	1	1		5					
Тема 16. Перевірочний розрахунок на дотичні напруження.	9	2	1	1		5					
Разом зі змістовим модулем 2	50	14	7	7		22					
Змістовний модуль 3. Розрахунок на міцність корпусу ЛА											
КП	60		16			44					
Усього годин.	180	32	32	16		100					

5. Теми семінарських занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Не заплановані	

6-7. Теми практичних і лабораторних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Обладнання залів статичних випробувань, розрахунки важильної системи навантаження.	2
2	Нормальні напруження у поясах тонкостінної балки змінної висоти.	2
3	Визначення дотичних напружень у стінці лонжерона.	2
4	Визначення критичних напружень втрати стійкості кутового профілю	2
5	Розрахунки маневрових перевантажень у центрі тяжіння ПС.	4
6	Визначення перевантажень при польоті у неспокійному повітрі. Видача Д/З по розрахунку навантажень на крило літака.	4
7	Побудова огинаючої польотних умов $V - \rho_y$	2
8	Побудова епюр перерізних сил і згинаючих моментів для крила великого подовження.	4
9	Проектувальний розрахунок перерізу крила великого подовження (збірна конструкція)	2
10	Проектування монолітної панелі крила	2
11	Проектувальний розрахунок повздовжнього набору перерізу дволонжеронного крила великого подовження.	2
12	Перевірочний розрахунок перерізу крила на нормальні напруження. Метод редуційних коефіцієнтів (перша ітерація)	2
13	Змістовні модулі 1 – 2	2
	Разом	32

8. Самостійна робота

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Експериментальні методи досліджень міцності	2
2	Статичні, ресурсні випробування конструкцій	2
3	Зміна перевантажень у часі, коефіцієнт ослаблення пориву	4
4	Навантаження, діючі на крило	2
5	Побудова епюр сил та моментів	2
6	Розрахунки навантажень на ГО	2
7	Розрахунки навантажень на ВО	2
8	Навантаження на гвинти вертольоту.	12
9	Методи розрахунків ресурсу	4
10	Перевірочний розрахунок на нормальні напруження.	2
11	Перевірочний розрахунок на дотичні напруження.	2
12	Розрахунки лінійних та кутових переміщень	4
13	Навантаження на фюзеляж	2
14	Навантаження на шасі	2
15	Аеропружність конструкції	12
16	Курсовий проект	44
	Разом	100

9. Індивідуальні завдання

Завдання. Розрахунок навантажень на крило великого подовження.

Розрахунок потрібно виконати для літака, прототип якого завданий у темі курсового проекту.

Включає розрахунок повітряних і масових навантажень з урахуванням коефіцієнту перевантаження ПС, побудову епюр відносної циркуляції, перерізних сил, згинаючого та приведенного моментів. Перевірку знайдених навантажень по спрощеним залежностям. Знаходження в розрахунковому перерізі крила точки прикладання рівнодіючої перерізної сили та навантажень у зв'язаній системі координат.

10. Методи навчання

Проведення аудиторних лекцій, лабораторних робіт, практичних занять, індивідуальні консультації (при необхідності), самостійна робота студентів за матеріалами, опублікованими кафедрою (методичні посібники), проведення олімпіад.

11. Методи контролю

Проведення поточного контролю, письмового модульного контролю, фінальний контроль у вигляді іспитів. Захист курсового проекту.

12. Критерії оцінювання та розподіл балів, які отримують студенти

Складові навчальної роботи	Бали за одне заняття (завдання)	Кількість занять (завдань)	Сумарна кількість балів
Модуль 1			
Виконання і захист лабораторних (практичних) робіт	0...2	9	0 – 18
Модульний контроль	0...20	1	0...20
Модуль 2			
Виконання і захист лабораторних (практичних) робіт	0...2	7	0...14
Модульний контроль	0...20	1	0...20
Виконання і захист РГР (РР, РК)	0...28	1	0...28
Усього за семестр			0...100

Захист курсового проекту

Розподіл балів, які отримують студенти за виконання курсового проекту

Пояснювальна записка	Ілюстративна частина	Захист проекту	Сума
0... 30	0... 20	0... 50	100

Семестровий контроль (іспит/залік) проводиться у разі відмови студента від балів поточного тестування й за наявності допуску до іспиту/заліку. Під час складання семестрового іспиту/заліку студент має можливість отримати максимум 100 балів.

Білет для іспиту/заліку складається з двох теоретичних питань та одної практичної задачі. Кожен теоретичне питання оцінюється в двадцять п'ять балів, а практична задача – в п'ятдесят балів.

Критерії оцінювання роботи студента протягом семестру.

Задовільно (60-74). Показати мінімум знань та умінь. Відпрацювати та захистити всі лабораторні роботи та домашнє завдання. Знати послідовність розв'язання задачі по визначенню міцності агрегату конструкції літака.

Добре (75-89). Твердо володіти мінімумом знань. Показати вміння виконувати та захищати всі лабораторні роботи в обумовлений викладачем строк з обґрунтуванням рішень та заходів, які запропоновано у роботах. Знати послідовність розв'язання задачі по визначенню коефіцієнтів перевантажень, навантажень, напружено-деформованого стану елементів конструкції крила літака.

Відмінно (90-100). Здати всі контрольні точки з оцінкою «відмінно». Досконально знати всі теми з основного та додаткового матеріалу та уміти застосовувати їх самостійно.

Шкала оцінювання: бальна і традиційна

Сума балів	Оцінка за традиційною шкалою	
	Іспит, диференційований залік	Залік
90 – 100	Відмінно	Зараховано
75 – 89	Добре	
60 – 74	Задовільно	
0 – 59	Незадовільно	Не зараховано

13. Методичне забезпечення

1. Евсеев Л.А. «Розрахунок на міцність крила великого подовження». (Учебний посібник), ХАІ, 1985г. Наявність в бібліотеці – Б 154, наявність на кафедрі – К 120.
2. Евсеев Л.А., Миронов К.В., Фомичов П.О. «Розрахунок шасі літака на міцність» (Учебний посібник), ХАІ, 1988г. Наявність в бібліотеці – Б 357, наявність на кафедрі – К 22.
3. Львов М.П. «Лабораторний практикум по міцності літальних апаратів» (Учебний посібник), ХАІ, 1990г. Наявність в бібліотеці – Б 34, наявність на кафедрі – К 19.

14. Рекомендована література

Базова.

1. Фомичов П. О. Розрахунок на міцність літака. Частина 1, [Електроний ресурс]: конспект лекцій / П. О. Фомичов, А. В. Заруцький, С. Ф. Мандзюк – Х.: Нац. аерокосм. ун-т ім. М. Е. Жуковського «Харк. авіац. ін-т», 2017. – 165с. – http://library.khai.edu/library/fulltexts/metod/Fomichev_Raschet_na_Prochnost.pdf
2. Михеев Р.А. «Міцність вертольотів», М., Машинбудування, 1984г. Наявність в бібліотеці – Б 42, наявність на кафедрі – К 0.
4. Кан С.Н., Свердлов И.А. «Разрахунок літака на міцність», М., Машинобудування, 1966г. Наявність в бібліотеці – Б 42, наявність на кафедрі – К 0.

Допоміжна

1. Фомичов П.О. «Методи розрахунків утомної довговічності елементів авіаконструкцій» (Учебний посібник), ХАІ, 1992г. Наявність в бібліотеці – Б 1, наявність на кафедрі – К 64.
2. Фомичов П.О. «Теоретичні засади розрахунків довговічності за нерегулярному навантажені» (Учебний посібник), ХАІ, 1992г. Наявність в бібліотеці – Б 1, наявність на кафедрі – К 49.
3. Кирпикін А.О. «Розрахунок навантажень на фюзеляжі літаків і вертольотів». (Учебний посібник), ХАІ, 1992. Наявність в бібліотеці – Б 97, наявність на кафедрі – К 175.
4. Буланов В.В., Кирпикін А.О. «Міцностий проектувальний розрахунок стиснутих панелей (Учебний посібник), ХАІ, 1989. Наявність в бібліотеці – Б 327, наявність на кафедрі – К 36.
5. Буланов В.В., Кирпикін А.О. «Наближені методи розрахунків корневих участків прямих і стріловідних крил» (Учебний посібник), ХАІ, 1989. Наявність в бібліотеці – Б 80, наявність на кафедрі – К 51.
- 6, Скопінцев Б.І. «Власні коливання лопаті вертольота» (Учебний посібник), ХАІ, 1983. Наявність в бібліотеці – Б 0, наявність на кафедрі – К 25.
7. Фомичов, П.О. Прочностные испытания самолетов авиации общего назначения / П. О. Фомичов, Д. О. Пінчук, Т. С. Бойко. – Х.: ХАІ, 2013. – 72 с. http://library.khai.edu/library/fulltexts/metod/Fomichev_Prochnostnie_Ispitania.pdf
8. Фомичов П. О. Проектування і розрахунок на міцність шасі ресорного типу [Електроний ресурс]: учб. посібник / П. О. Фомичов, Т. С. Бойко, С. Ф. Мандзюк, Е. Ф. Кучерявий. – Х.: Нац. аерокосм. ун-т ім. М. Є. Жуковського «Харк. авіац. ін-т», 2015. – 82 с. – http://library.khai.edu/library/fulltexts/metod/Fomichev_Proektirovanie_I_Raschet.pdf

15. Інформаційні ресурси

k102@khai.edu - Сайт кафедри

<https://avia.gov.ua> – Державна авіаційна служба України

<https://www.easa.europa.eu> – Європейське агенство авіаційної безпеки

<https://www.faa.gov/> – Федеральне управління цивільної авіації США